

СТРАТЕГІЧНА Й ЕКОНОМІЧНА МОДАЛЬНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Розглянуто актуальні питання екологічної дипломатії як прогресивного напрямку в міжнародних економічних відносинах. Досліджено специфіку процесів інтернаціоналізації в контексті політики співробітництва і конструктивного діалогу країн в екологічній сфері. Визначено концепт стратегічної модальності екологічної дипломатії щодо удосконалення ринкових відносин в інтересах стратегій збалансованого розвитку і глобальної взаємодії.

Ключові слова: екологічна дипломатія, партнерство, міжнародні економічні відносини, глобалізація.

Постановка проблеми. Сучасне економічне благополуччя людства та його прогрес вимірюється у параметрах глобалізаційних резонансів і екологічних застережень. Утворюється архітектоніка світової економіки з потенціалом ресурсної диверсифікації, виробничої модернізації, інноваційної конкуренції й екологічної стратегізації країн. Унаслідок цього ринкова динаміка породжує екологічну взаємозалежність і проблемну спорідненість країн у координатах: "глобальне – національне", "універсальне – партикулярне". Цивілізаційна, геополітична чи опозиційна реакція суспільства у напрузі таких суперечностей є джерелом усезагальних зрушень, еволюційних перетворень і нового формату комунікаційних взаємодій. *Ейфорія переходу до більш вищого науково-технічного та інформаційного щабля поступу супроводжується зміною риторики гегемонів та інтонації політиків, які можуть і завуальовувати міжнародні екологічні загрози і економічні асиметрії.* У той чи інший спосіб, прямо чи побічно, але практично всі члени світового товариства втягнені в гонку реальних і віртуальних "озброєнь" або є потенційними жертвами різних конфліктів. Навіть потужні країни вимушені захищати інтереси власного добробуту та сприяти покращенню екологічної ситуації як в державному, так і в транскордонному вимірах.

Утвердження Порядку денного у сфері стійкого розвитку на період до 2030 р. свідчить про рішучість світових лідерів у намірах зберегти планету для наступних поколінь, створити достойні умови для задоволення нагальних потреб суспільства і плекання міжнародної толерантності. Але із доповіді "The Sustainable Development Goals Report 2017" видно, що темпи прогресу в багатьох сферах життєдіяльності не є достатніми для вирішення поставлених завдань. Наразі першочерговим є реалізація цілеспрямованих заходів аби позбавити злиднів 767 млн осіб, які до цих пір живуть на 1,90 дол. США в день та забезпечити продовольчу безпеку 793 млн осіб, яким постійно загрожує голод. Дотримання прав людини, підтримка миру і безпеки є пріоритетом для всього людства. Генеральний Секретар ООН А. Гуттеріш звернув увагу на те, що стійкий і всеохоплюючий розвиток – найкращий із наявних у розпорядженні міжнародного товариства інструмент упередження виникнення різних проблем. Цей порядок денний є універсальним і стосується всіх країн; навіть самим багатим країнам необхідно повною мірою забезпечити захист прав жінок, перемоги нерівність і надати гарантії охорони довкілля. Особливе значення в цих процесах відводиться політичному керівництву високого рівня та новим партнерським зв'язкам, а також отриманню достовірних і актуальних даних для оцінки результатів, прийняття обґрунтованих рішень і забезпечення врахування інтересів усіх сторін [1].

Діалог культур цивілізацій завжди містить протиріччя, а форми протистоянь не обов'язково мають явний, відкритий або загострений характер. Дуже часто вони є потаємними, виступають на перший план лише за певних обставин і можуть втрачати свою значущість, із часом нівелюючи будь-які підстави для їх прояву чи ескалації. Модерність певних соціумів постає відносною, оскільки включає різні механізми досягнення амбітних цілей на фоні поглиблення соціально-економічних диспропорцій між країнами, загострення демографічних і міграційних дисбалансів, збільшення природно-техногенних катаклізмів, війн і тероризму. Так, громадянська війна в Сирії призвела до того, що майже 4 млн сирійців із 22 млн усього населення числяться біженцями в сусідніх країнах, а переміщеними в межах Сирії – 7,6 млн осіб. За кількістю біженців Сирія випередила Афганістан, перетворившись на перше із найбільших "джерел біженців" у світі. Лише у 2014 р. загальні економічні втрати цієї країни становили близько 202,6 млрд дол. Сирійський конфлікт призвів до соціально-гуманітарної та екологічної катастрофи, загостренню старих і появи нових проблем у сусідніх країнах, де опинились біженці (Йорданії, Лівані, Туреччині). Очевидним є те, що наявні релігійні, військові, збройні, екологічні конфлікти послаблюють безпеку регіону Близького Сходу, але і не позбавляють нових можливостей (напр., сирійськими біженцями було створено 1112 компаній – 26 % усіх іноземних компаній, заснованих у Туреччині в 2014 р.) [2].

Наразі агресивні форми конкуренції за ресурсне забезпечення посилюють екологічну напругу в світі, на противагу цьому – злагодженість дій різних спільнот уможлиблює мир, благополуччя і безпеку. Істина порозуміння в латинському вислові: *"Natura non nisi parendo vincitur"* – *природу перемагають лише підкорюючись їй* – *осягнення законів природи дозволяє поставити їх на службу людству* [3]. Саме тому міжнародні політики, ділова еліта і громадські рухи закликають до утвердження нового формату конструктивізму в діяннях і господарюванні на засадах екологічної дипломатії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження екологічних аспектів у сфері дипломатичних відносин подано у контексті глобальної управління, політики економічної безпеки, превентивної та економічної дипломатії, моделей розвитку світової економіки й бізнесу в працях вітчизняних і зарубіжних учених: А. Мазаракі [4], В. Вергун, К. Флісак [5], В. Ціватий [6]; С. Афонцев [7], Д. Дегтерев, Т. Зоннова, Т. Ісаченко [7], В. Попов, Н. Рогожина [9], Т. Колпакова, А. Фоміних; Л. Блаксикер [10]; Дж. Гемер [11], М. Каборол [12]. Специфіка прояву екологічних детермінантів у світовому господарстві розглядається ними через дуалістичність інтеграції, дезінтеграції, транснаціоналізації та глобалізації. Констатується зростаюча амплітуда політичних,

економічних і соціальних дисонансів у світі, що відображає як конструктивні, так і деструктивні величини. Належна увага теоретиків і практиків, експертів та критиків має бути зосереджена на виявленні спрямованості дипломатичних зусиль в упередженні чи зменшенні екологічної напруги між країнами як наслідок: суперництва за природні, територіальні, водні ресурси; агрегування сил в енергетичному експансіонізмі; політичного нігілізму й консерватизму в природокористуванні. У зв'язку із цим екологічна дипломатія покликана здобути статус "флагмана" у поєднанні дивізіонів різної дипломатії: економічної, соціальної, культурної, превентивної, гуманітарної, продовольчої тощо. Реагування та протистояння викликам глобалізації переконує в істинності гасла того, що дипломатія високого рівня вартує декількох армій на фронті.

Методологія. Відповідно до мети та предмета дослідження у статті використовуються загальні й спеціальні наукові методи. Формально-логічний метод забезпечує інтерпретацію змісту модальності екологічної дипломатії у площині розширення дискурсу можливостей її прояву. Для виявлення сучасних тенденцій у розвитку суспільних інтересів застосовуються компаративістський метод для порівняння форм активації діяльності країн на вимогу екологічної стратегізації. Системний аналіз сприяє виявленню інтенцій ринкових акторів у розширенні напрямів міжнародного співробітництва і ділового партнерства з урахування вимог екологічної безпеки. Аксиологічний метод сприяє ідентифікації цілей поведінки сторін у розвитку дипломатії-контактів. Застосування методів індукції та дедукції в дослідженні тематики підтверджує, що екологічні імперативи набувають домінуючого й консолідуючого значення для різних соціумів. Методи макроекономічного аналізу поглиблюють розуміння важливості та специфіки дипломатичної діяльності за умов нових загроз глобалізації. Джерельну базу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених у сфері міжнародних економічних відносин, тези і прогнози відомих представників дипломатії у контексті екологічних застережень та перспектив.

Мета статті – визначення стратегічної та економічної модальності екологічної дипломатії в контексті активації міжнародних економічних відносин в умовах глобалізаційних викликів і можливостей.

Результати. Міжнародний діалог і практичний дискурс екологічного змісту сконцентрований на виявленні домінантів економічного розвитку країн через урізноманітнення форм їх експансіонізму. Нові прагнення людства та способи його господарювання кардинально змінюють уявлення про природність і безпечність середовища існування, посилюють значущість інформаційних технологій і необхідність масштабних реформ. Вочевидь ідеологія експансії спрямована на примноження власних сил за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел, в іншому разі – активність експансіоніста обертається втратою енергії чи його поразкою. *Призупинити економічний, науково-технічний і культурний експансіонізм нереально, але скеровувати енергію експансіонізму в більш екологічні напрями – необхідно* [13]. У цьому контексті великі сподівання

покладаються на інтеграційний напрям дипломатії через посилення екологічних факторів у стратифікації країн і впровадження інноваційних технологій.

Зазвичай дипломатичні зусилля країн синхронізуються з модальністю переговорного процесу, в якому презентуються інтереси й наміри, тактика і стратегія лідерів політичної та ділової еліти світу. Традиційна дипломатія змінює формат діяльності, посилює функції публічності, транспарентності й демократичності в інтерпретації "тональностей" реакцій країн на події в економічному просторі. Наразі існують ризики втратити дипломатію атрибутів "епохальної елітарності" унаслідок інформатизації, дігіталізації та віртуалізації суспільних відносин. Але прогностика раціональних та ірраціональних дій ринкових суб'єктів цілком можлива через удосконалення мережі дипломатичних контактів і привнесення до неї політики екологічної консолідації [14]. Цьому сприяє інтернаціоналізація в контурах гетеродоксальної економіки, що включає екологічні та біологічні аспекти її розвитку (напр., еволюційна економіка, індустріальна економіка, просторова економіка, зелена економіка, біоекономіка тощо).

У зв'язку із цим відбувається ускладнення завдань дипломатичного сприяння й урегулювання міжнародних відносин у форматі тріади: "політика – економіка – екологія". Спільні проблеми людства, що пов'язані зі зміною клімату на планеті, частотою природних і техногенних лих, екологічних катаклізм, скеровують представників дипломатії в нові площини діяльності й мобільності. *Екологічна дипломатія* розвинених країн є наступальною і комбінаторною під час реалізації таких завдань як:

- 1) формування, лобювання і захист країнами національних економічних, комерційних, торговельних, політичних, культурних інтересів, що мають екологічний зміст представлення;

- 2) зацікавлення контрагентів у збільшенні екологічних позицій у міжнародних угодах і контрактах;

- 3) привнесення екологічних аспектів у право зовнішніх відносин, міжнародне публічне право і т. п.;

- 4) оновлення рівня представництва делегацій (експертів, аналітиків, фахівців) на міжнародних форумах, конгресах і переговорах щодо екологізації зовнішньоекономічної діяльності;

- 5) удосконалення механізмів медіації через урегулювання політичних і торговельно-економічних конфліктів, спрямованих на захист довкілля та покращення рівня екологічної безпеки;

- 6) виявлення специфіки екологічних інтересів країн і "подвійних стандартів" у міжнародній торгівлі;

- 7) проведення відповідної ратифікації міжнародних угод та їх інкорпорації в систему національного екологічного законодавства тощо.

Доцільно стверджувати, що екологічна дипломатія спроможна задавати модальність (від лат. *modalis* – спосіб) реалізації гіпотетичних, реалістичних, прагматичних і прогностичних намірів суб'єктів у налагодженні чи інтенсифікації міжнародної контактності як із позицій аутсайдера, так інсайдера. Це обумовлюється активністю країн у світогосподарських процесах та екологізації міжнародних відносин через "акт" (від лат. *actus* – дія) і "пакт" (від лат. *pactum* – угода) модальності (рис. 1).

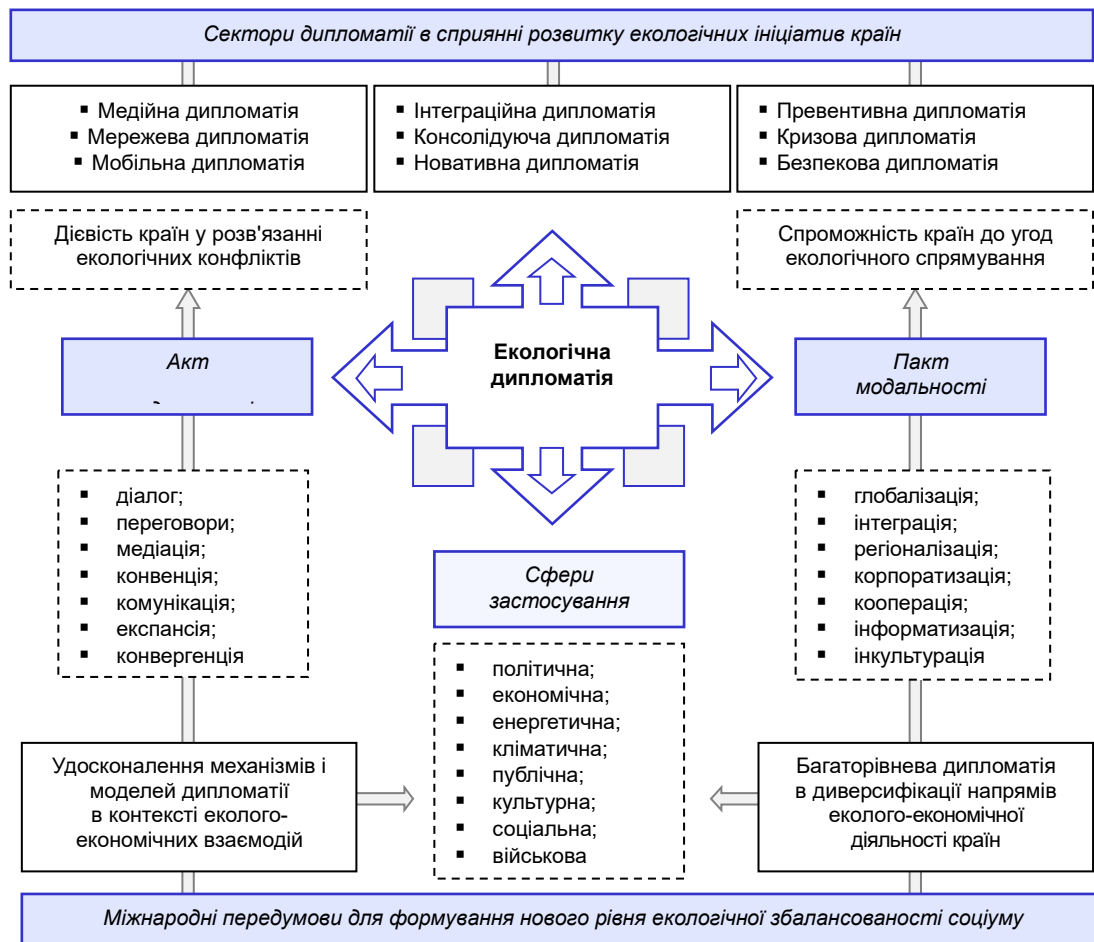


Рис. 1. Компоненти модальності в розвитку екологічної дипломатії

Джерело: авторська розробка.

Дипломатична взаємодія на різних рівнях сприяє розширенню кола інтересів країн у примноженні суспільних благ, які включають: "природні" (блага доступні практичного для кожного: атмосферні, земельні, енергетичні, водні ресурси); "соціальні" (блага, створені людською працею: теоретичні й практичні знання, міжнародне право, захист прав людини, охорона здоров'я); "політичні" (блага як результат політичної діяльності: міжнародна безпека; посередництво у врегулюванні різних конфліктів, фінансова й економічна стабільність, лібералізація торгівлі); "інфраструктурні" (блага як результат об'єднання зусиль і стандартизації в їх створенні у країнах: інформаційна, комунікаційна, транспортна, аеронавігаційна, космічна мережі); "екологічні" (блага, пов'язані з якістю довкілля: захист, охорона та відновлення природних ресурсів) [15]. *Концепт стратегічної модальності екологічної дипломатії* може бути означений у широкому спектрі розуміння як:

- "ствердження" (про аксіоматичну дію та прояв екологічних законів у світі, інтернаціоналізацію екологічних проблем, неможливість і невідповідність індивідуалізації країнами екологічних благ за рахунок агресивного ресурсного й економічного експансіонізму щодо інших країн);
- "стимулювання" (розвитку конкурентного та інвестиційного середовища екологізації міжнародної економіки та бізнесу на засадах інкультуризації);
- "необхідність" (диверсифікації міжнародного еколого-економічного співробітництва, оновлення форм стратегічного та ділового партнерства в екологічній сфері);

- "необхідність" (об'єднання міжнародних зусиль у розв'язанні глобальних екологічних проблем із використанням науково-технічного потенціалу різних країн світу);
- "зобов'язання" (сучасних поколінь перед прийдешніми у забезпеченні можливостей для їх розвитку, збереженні природно-генетичної та культурної спадщини);
- "наказ" (до утвердження інноваційного стилю політики екологічного конструктивізму країн задля удосконалення механізмів функціонування міжнародної системи еколого-економічної безпеки).

У даному випадку дипломатія має сприяти прийняттю екологічних рішень, програм і стратегій. Складність нових завдань очевидна, оскільки дипломатична аналітика перебуває під натиском масивних інформаційних потоків, транснаціональних бізнес-інтересів та ідеологій "гібридних війн" з негативними екологічними ефектами. Доволі ілюзорним за цього є розмежування між: миром і війною, внутрішніми й зовнішніми загрозами національній безпеці, дозволеними та неприйнятними формами конкуренції, захисниками і критиками міжнародного права, економічним прагматизмом і екологічним оптимізмом. Одвічність різних шляхів пошуку суспільного консенсусу підтверджується самою генезою дипломатії. Новий світ намагаються пояснити усталеними поняттями ("цивілізація", "демократія", "суверенітет"), але поза увагою є те, що кожний із них сформувався і наповнився певним змістом в умовах, принципово відмінних від теперішніх. Не слід уважати, що демократичні цінності та принципи організації суспільного життя, за якими живе менша частина людства, автоматично буде

сприйнята всіма іншими. Але наполегливе упровадження демократичних цінностей у непридатні для цього культури, може викликати незадоволення, нерозуміння і протилежну реакцію. Зростання взаємозалежності, так і усвідомлення того, що ніхто не може ухилитися від участі в подоланні спільних проблем, у т. ч. екологічних – лише загострює суперечності про пайову участь і міру відповідальності сторін за погіршення ситуації [16].

Так, за результатами заходів двосторонньої та багатосторонньої дипломатії, Конференція ООН із питань клімату в Парижі (2015) мала успіх і сприяла новому витку міжнародного порозуміння та досягненню компромісу між головними учасниками глобального проекту. Укладений Паризький договір має замінити після 2020 р. Кіотський протокол – донедавна єдина міжнародна угода, що зобов'язувала країни скорочувати викиди парникових газів. Затверджена на кліматичному саміті програма майбутніх спільних дій країн є фактом застосування екологічної дипломатії. Уряди проголосили про настання " нової ери" можливостей і глобального співробітництва у вирішенні проблем зміни клімату, яка належить до найскладніших, які колись поставали перед людством. Цим вони зробили внесок у досягнення мети позбавити прийдешні покоління від збільшення амплітуди лих [17].

Розвиток суспільного й наукового діалогу відбувається на фоні різної модальності екологічної дипломатії, що свідчить не лише про апробацію нових механізмів у реалізації проекту покращення клімату, але й про взаємозалежність інтересів країн у міжнародній торгівлі. Характеризуючи ситуацію, делегат Франції Л. Тубіана (L. Tubiana, 2015) справедливо зауважила: *"Зміна клімату – це про екосистеми. Переговори з проблеми зміни клімату – це про екосистеми"* [18]. Оригінальність даної квінтесенції полягає у тому, що дипломатія постає як своєрідний "п'ятий елемент" (стихія) поряд з водою, землею, повітрям і вогнем. Оскільки спостерігається протистояння екологічних та економічних інтересів. Угода є вигідною для близько 1 млн компаній і організацій у світі, які пов'язують свій бізнес з інноваційним та екологічними технологіями. Разом з цим існує багато компаній, що виступають проти цього договору та звинувачують учасників переговорів у змові ("кліматгейт"). Зокрема, позиція керівництва США щодо виходу із Паризької угоди базується на прагненні запобігти економічним ризикам на світовому енергетичному ринку, що можуть коштувати Америці трильйони доларів і мільйонів робочих місць. Одночасно із цим, впливові представники бізнесу й потужні компанії-прихильники "зеленої енергії" ("Google", "Facebook", "Tesla Motors", "Apple", "SpaceX") уже створили Американський кліматичний альянс й надалі продовжують реалізовувати прибуткові еколого-економічні проекти.

Більшість експертів наполягають на збільшенні екологічних ініціатив, оскільки нехтування ними може вплинути на експорт або обмежити доступ контрагентів на світовий ринок енергоресурсів. Світовий банк, аналізуючи "кліматичні метаморфози", констатує можливість виникнення до 2050 р. ризиків активів у загальній вартості 158 трлн дол. Ринкові тренди також свідчать і про зменшення обсягів вугільної генерації у світі – банки, фінансові організації скорочують фінансові вкладення у цю галузь. Наприклад, банк Франції "BNP Paribas SA" припинив фінансування проектів нафтогазової розвідки й видобутку сланцевої нафти, геологорозвідувальних і збутових операцій. До 2020 р. банк планує надати близько 15 млрд євро на фінансування проектів для відновлювальних джерел енергії, 100 млн євро – для стартапів у сфері збереження електроенергії та енергоефективності [19].

За прогнозами обсяг декарбонізації інвестицій до 2020 р. може сягнути рівня 500 млрд дол. Показовим є також досвід Німеччини, що активно реалізує Стратегію "Energiewende", метою якої є масштабний перехід до відновлювальної енергетики в економіці, поступе згорання ядерної енергетики, зменшення використання викопного палива та залучення для цього іноземних інвестицій. Водночас між політиками немає одностайності щодо найдосконалішої енергетичної стратегії. Проте німецькі політичні партії підтримують еколого-енергетичні трансформації в економіці як вияв загальнонаціональної громадської позиції. У зв'язку із цим такі відомі компанії, як "EON", "RWE", "Vattenfall", "EnBW", захищаючи свої бізнес-інтереси, усе ж вимушено та публічно оголосили про припинення будівництва атомних станцій. Промисловий гігант "Siemens" взяв курс на інноваційні проекти вітро- і гідроенергії, цифрові технології, електрифікацію та автоматизацію у форматі "Industry 4.0". На думку вченого Дж. Ріфкіна (J. Rifkin, 2014), Європа й Німеччина могли б відкрити для людства нову епоху, оскільки ні в одній країні світу немає таких унікальних умов для створення "енергетичного інтернету", як у ФРН [20].

Натомість, у Швейцарії відбувся референдум із питань обмеження термінів експлуатації трьох старих АЕС у країні до 2017 р., 2024 і 2029 р. відповідно. За результатами голосування, ініціативи Партії зелених не знайшли підтримки у 54,2 % громадян. Разом три АЕС забезпечують 40 % потреб в електроенергії країни, тому могла б виникнути імпортна енергозалежність від сусідніх країн і пов'язані з цим додаткове навантаження на транспортну мережу, фінансування будівництва інфраструктури та виникнення прецеденту компенсаційних виплат інвесторам, які експлуатують атомні станції, на суму 6 млрд дол. Було прийнято стратегічне рішення про відмову від атомної енергії до 2050 р. із поступовим технологічним переходом на відновлювальні джерела енергії [21]. Беручи до уваги трагічний колапс на українській АЕС "Чорнобиль" і японській АЕС "Фукусіма-1", німецькі екологі-дипломати закликають Бельгію, Францію, Чехію, Швейцарію до виведення з експлуатації застарілих атомних електростанцій. Правомірною є теза С. Алексієвич (Нобелівський лауреат за книгу "Чорнобильська молитва", 2015): *"Необхідно переглянути існуюче уявлення про те, що природу можна підкорити за допомогою наукових технологій. Прийшло усвідомлення того, що на Землі людям не треба бути завойовниками. Можливо, ця аварія є попередженням: людству потрібна нова філософія співіснування із природою"* [22].

Порух до активації екологічної дипломатії закладений у царині міжнародної солідарності та зацікавленості країн у впровадженні нових механізмів економічного розвитку з урахуванням специфіки їх енергетичного потенціалу. Оскільки не всі країни можуть дозволити собі масштабне й екологічно-безпечне впровадження альтернативних джерел енергії. Відмова бідних країн від нафти, газу та вугілля може викликати нову хвилю соціальних протестів, бідності, злидненості, голоду, конфліктів, війн, міграції тощо. За складних умов світогосподарювання, країни й надалі відчувають потребу в природних, сировинних, енергетичних, водних та інших ресурсах. Це спонукає країн-лідерів до прояву гегемонії у високотехнологічних секторах економіки й масштабного освоєння перспективних регіонів світу.

Так, розвиток судноплавства в акваторії Північного морського шляху впливає на транзитний потенціал країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону та посилює їх інтерес до високотехнологічної конкурентної розвідки. Крім того, ресурсна претензійність акторів у цьому регі-

оні зумовлює нові форми міжнародних відносин і дипломатії між арктичними та неарктичними країнами. Наприклад, Франція сприяє представництву своїх компаній у діяльності Арктичної економічної ради, Арктичного бізнес-форуму, Арктичної ділової ради, Арктичному нафтогазову симпозиумі. Наразі французькі компанії реалізують проекти на території Канади ("Areva" – проект із видобутку урану в Нунавуті; "Ronant" – організація полярних круїзів); Норвегії ("Techni" – проекти з підводного інжинірингу; "GDFSuez" – енергетика; "Bourbon Offshore Norway" – послуги судноплавства для офшорного нафтового буріння; "СМАСGM" – комерційне транспортування вантажів). Ця країна підтримує багатоцільовий підхід у захисті морських арктичних екосистем і розглядає Арктику як пілотну зону для розвитку зелених технологій; долучається до розробки Полярного кодексу, сприяє розвитку екологічно орієнтованих морських круїзних маршрутів тощо. Згідно з Національною про-

грамою Франції, дипломатичні зусилля цієї країни в Арктиці направлені на різні сфери діяльності (наука, економіка, екологія, політика, оборона), сприймаючи цей регіон як зону національних і глобальних інтересів, налагодження контактів з іншими потенційними споживачами арктичних ресурсів (Китай, Півд. Корея) [23].

Доцільно зазначити, що у рейтингу екологічності розвитку країн світу за підсумками 2016 р., лідируючі позиції посідають країни, які є постійними членами Арктичної Ради (Фінляндія, Ісландія, Швеція, Данія). Країни-спостерігачі в Арктичній Раді (Іспанія, Франція, Великобританія, Сінгапур, Італія, Німеччина, Нідерланди) також мають презентаційні місця в цьому рейтингу (табл. 1). Це дає підстави стверджувати, що взаємодія цих країн й надалі підтримуватиметься силами екологічної дипломатії, яка покликана відкривати нові горизонти стратегічного партнерства і міжнародного співробітництва.

Таблиця 1. Рейтинг екологічності розвитку країн світу / Environmental Performance Index, 2016

Рейтинг	Країна	Індекс	Рейтинг	Країна	Індекс	Рейтинг	Країна	Індекс
1	Фінляндія	90.68	21	Греція	85.81	41	Бельгія	80.15
2	Ісландія	90.51	22	Латвія	85.71	42	Коста-Ріка	80.03
3	Швеція	90.43	23	Литва	85.49	43	Аргентина	79.84
4	Данія	89.21	24	Словаччина	85.42	44	Україна	79.69
5	Словенія	88.98	25	Канада	85.06
6	Іспанія	88.91	26	США	84.72	49	Ізраїль	78.14
7	Португалія	88.63	27	Чехія	84.67	55	Молдова	76.69
8	Естонія	88.59	28	Угорщина	84.60	57	Колумбія	75.93
9	Мальта	88.48	29	Італія	84.48	60	Тайвань	74.88
10	Франція	88.20	30	Німеччина	84.26	67	Мексика	73.59
11	Нова Зеландія	88.00	31	Азербайджан	83.78	80	Півд. Корея	70,61
12	Велика Британія	87.38	32	Росія	83.52	87	Катар	69.94
13	Австралія	87.22	33	Болгарія	83.40	92	ОАЕ	69.35
14	Сінгапур	87.04	34	Румунія	83.24	99	Туреччина	67.68
15	Хорватія	86.98	35	Білорусь	82.30	104	Єгипет	66.45
16	Швейцарія	86.93	36	Нідерланди	82.03	107	Індонезія	65.55
17	Норвегія	86.64	37	Вірменія	81.60	109	Китай	65.10
18	Австрія	86.64	38	Польща	81.26	111	Грузія	64.96
19	Ірландія	86.60	39	Японія	80.59	123	Кенія	62.49
20	Люксембург	86.58	40	Кіпр	80.24	141	Індія	53.58

⊙ країни – постійні члени Арктичної Ради

○ країни – спостерігачі в Арктичній Раді

Джерело: Country Rankings Environmental Performance Index, 2016 Report. – URL: www.epi.yale.edu.

Країни арктичного регіону дедалі все частіше виступають ініціаторами міжнародних еко-інноваційних проектів. Зокрема, Норвегія забезпечена екологічно чистою гідроелектроенергією, але має проблеми в експортно-орієнтованій нафтогазовій галузі, що є потужним джерелом викидів CO₂. Саме тому ця країна упродовж 20-ти років удосконалює механізми впровадження комерційних проектів, пов'язаних із уловлюванням і збереженням вуглекислого газу. Було створено компанії "Statoil" (1996), "Gassnova SF" (2005) та підписано угоди із "Statoil", "Royal Dutch Shell", "Total" (2017) щодо будівництва першого у світі міжнародного шельфового сховища вуглецевого газу. Реалізація подібних проектів у світі супроводжується не лише досягненням соціально-екологічних ефектів, отриманням додаткових можливостей видобутку нафти на базі нового рівня техніко-економічного та інженерно-інфраструктурного забезпечення, але й певною опозиційністю деяких політиків, дослідників, науковців, представників міжнародних організацій (напр., "Greenpeace"), які мають певні екологічні застереження.

Наявні причинно-наслідкові екологічні зв'язки між країнами у просторі та часі свідчать про складний характер здійснення економічних трансформацій, що вимагає досягнення суспільного консенсусу.

На фоні світогосподарських процесів, екологічна та енергетична дипломатія України перебуває на етапі становлення, хоча природно, історично, ментально й культурно має свої ознаки ідентифікації. Проблеми екологічного характеру в національному господарському комплексі не лише успадковані, але й катастрофічно примножені в останнє 20-річчя внаслідок нераціонального природокористування й ресурсоспоживання, а також марнотратності, необачності та зухвалості суспільства перед нищівною силою різних стихій природи. *"Капіталізація" відбулась і продовжує набувати несподіваних обертів, але "девальвація" відчуття миру, економічного благополуччя та екологічної безпеки в державі відбувається паралельно.* Це дає всі підстави для того, аби українська система дипломатії була модернізована відповідно до нових суспільних запитів і потреб, орієнтованою й мотивованою до упровадження в практику міжнародних відносин ідей покращення екологічного іміджу країни. Державна політика у цій сфері має сприяти міжнародній інтеграції шляхом упровадження бізнес-проектів екологічного спрямування, а також їх фінансово-ресурсного та організаційно-технічного забезпечення.

Висновки та дискусія. У сучасних вимірах глобалізації, цільові екологічні настанови країн мають широкий

діапазон представлення з огляду політики їхнього включення в практику міжнародної економіки природокористування й ресурсного збереження. Виявлення традиційних та інноваційних компонентів у стратегічній та економічній модальності екологічної дипломатії має важливе значення для суспільства з огляду перспектив і благополуччя. Дієвість ринкових акторів у просторі міжнародної взаємодії на засадах екологічно-свідомого рівня впливає на оновлення політичних і соціально-комунікативних технологій. Подальші наукові розвідки із цієї проблематики можуть стосуватися питань: включення екологічних елементів у систему багатосторонньої дипломатії, формування інтерактивного простору взаємодії суб'єктів екологічної дипломатії, гармонізації еко-інтенцій представників офіційної та неофіційної дипломатії, формування міжнародної екологічної культури в контексті медійної дипломатії, удосконалення моделей екологічної дипломатії у сфері стратегічного партнерства тощо.

Список використаних джерел:

1. The Sustainable Development Goals Report 2017, United Nations, New York, 2017. p. 2
2. СІПРІ 2015: Щорічник: Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека: пер. з англ. / редкол. укр. вид.: Л. Шангіна. – К.: Заповіт, 2016. – С. 35–44.
3. Бабичев Н. Т. Словарь латинских крылатых слов / Н. Т. Бабичев, Я. М. Боровский / под ред. Я. М. Боровского. – М., 1982. – С. 477.
4. Економічна безпека України в умовах глобалізаційних викликів: моногр. / за заг. ред. А. А. Мазараки. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 718 с.
5. Фліссак К. Європейські орієнтири диверсифікації економічної дипломатії України // *Economic Annals-XXI*. – 2015. – № 5–6. – С. 11–14.
6. Ціватий В. Г. Екологічна дипломатія в питаннях Чорнобильської катастрофи: інституціональний і міжнародно-політичний контекст // *Наук. вісн. Дипломатичної академії України*. – 2016. – Вип. 23. – Ч. II. Серія "Політичні науки". – С. 128–134.
7. Афонцев С. Мировая экономика в поисках новой модели роста // *Мировая экономика и международные отношения*. – 2014. – № 2. – С. 3–12.
8. Исаченко Т. Экономическая дипломатия в условиях политического кризиса // *Вестник СПбГУ*. 2015. – Вып. 3. Сер. 5. – С. 46–64.

9. Рогожина Н. Глобальная экологическая безопасность: позиция развивающихся стран // *Мировая экономика и международные отношения*. – 2013. – № 2. – С. 3–11.
10. Blaxekjer L. O. New Practices and Narratives of Environmental Diplomacy, 2016. – Режим доступу: <http://www.e-ir.inf>.
11. Cabriol M. Fabius veut "une diplomatie économique" forte. La Tribune. 19-07-2012. – Режим доступу: <http://www.latribune.fr>.
12. Каррон де ла Каррьер Г. Экономическая дипломатия. Дипломат и рынок / пер. с фр. – М.: РОССПЭН, 2003. – 296 с.
13. Шапталов Б. Н. Теория и практика экспансионизма: Опыт сильных держав. – М.: Книжный дом "ЛИБРОКОМ", 2009. – С. 320–322.
14. Bokhan A. Consolidating diplomacy in ecologization of competitive relations. Herald KNTU. 2016. Vol. 6. – P. 5–16.
15. Медведев С. Концепция глобальных общественных благ: возможности и ограничения / С. Медведев, И. Томашов // *Мировая экономика и международные отношения*. – 2010. – № 2. – С. 38–47.
16. Чумаков А. Н. Метафизика глобализации. Культурно-цивилизационный контекст: моногр. – М.: "Канон+", 2006. – С. 474–475.
17. Генсек ООН Пані Гі Мун. Епоха нових можливостей. – Режим доступу: http://dt.ua/POLITICS/194484_.html/18.12.2015.
18. Парижская конференция по климату: успех или провал. – Режим доступу: www.ng.ru/ng_energiya/12.01.2016.
19. Франция. Финансы, банки. № 2345783. – Режим доступу: <http://polpred.com/11.10.2017>.
20. Рифкин Дж. Третья промышленная революция: Как горизонтальные взаимодействия меняют энергетику, экономику и мир в целом / пер. с англ. – М: Альпина нон-фикшн, 2014. – 410 с.
21. Швейцария. Электроэнергетика. № 1994627. – Режим доступу: polpred.com/new.
22. Нобелевский лауреат Светлана Алексиевич рассказывает об аварии на Чернобыльской АЭС. – Режим доступу: inosmi.ru/social/13.04.2016.
23. Новая роль Франции в Арктике № 1926743. – Режим доступу: <http://polpred.com/07.09.2016>.

Received: 23/02/2017
1st Revision: 20/09/17
Accepted: 13/11/2017

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project: Стаття відображає результати дослідження автора в рамках науково-дослідної роботи, що виконувалась упродовж 2015–2017 рр. у Київському національному торговельно-економічному університеті за запитом Міністерства освіти і науки України ("Стратегічне партнерство у вимірі економічної безпеки України", номер державної реєстрації 0116U000785).

А. Бохан, канд. экон. наук, доц.
Киевский национальный торгово-экономический университет, Киев, Украина

СТРАТЕГИЧЕСКАЯ И ЭКОНОМИЧЕСКАЯ МОДАЛЬНОСТЬ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ДИПЛОМАТИИ

Рассмотрены актуальные вопросы развития экологической дипломатии как перспективного направления в международных экономических отношениях. Исследована специфика процессов интернационализации в контексте политики сотрудничества и конструктивного диалога стран в экологической сфере. Определен концепт модальности экологической дипломатии с учетом рыночных отношений в интересах стратегий устойчивого развития и глобального взаимодействия.

Ключевые слова: экологическая дипломатия, партнерство, международные экономические отношения, глобализация.

A. Bokhan, PhD in Economics, Associate Professor
Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine

STRATEGIC AND ECONOMIC MODALITY OF ENVIRONMENTAL DIPLOMACY

Modern development of humanity and its well-being is measured by the parameters of progressive achievements, global resonance and ecological warnings. XXI century, forming a new architecture of the world economy, which requires countries to resource diversification, market innovation and modification of the concept of leadership in combinatorial forms of competition and confrontation, consolidation and partnership. The dialogue of civilizations always contains contradictions and demonstrates the relative stability of communities in terms of ecological risk. International politicians are calling for the approval of constructivism economic activities on the basis of environmental diplomacy. Purpose. Determination of activation modality stratagem environmental diplomacy in the context of consolidating the areas of international economic relations, globalization challenges and opportunities. Result. New aspirations of humankind radically change the idea of naturalness and safety of its habitat, increase the importance of information and technological attributes of activity, cause the reactionary nature of the scale of the economic confrontation. Pause economic and technological expansionism unrealistic, but to channel the energy in a more environmental expansionism direction is necessary. Great hopes are placed on the active forms of diplomacy based on multi-level mobility of its subjects and ecological factors strengthen countries stratification. Traditionally, diplomacy is synchronized with the negotiation process, which are presented to the interests and intentions, tactics and strategy of the leaders of the political and business elite of the world. The development of environmental analysis diplomacy takes place under the pressure of massive information flows, multinational business interests and ideology of the hybrid wars. Environmental diplomacy is able to set the modality (way) hypothetical implementation, realistic, pragmatic and forward-looking intentions of subjects in order to establish international economic contact, the rotation from the position of outsider or insider on the world market. This is facilitated by various stratagems countries that represent the spectrum of their inclusion in the global economic processes through the act (action) and the pact (agreement) modality. Conclusion. Environmental diplomacy is a dynamic and attacking character to update the development of the format in international economic relations. Ukrainian diplomatic service needs to be reformed and modernized, as well as focused and motivated to introduce in the international practice of promises for environmental image.

Keywords: environmental diplomacy, partnership, international economic relations, globalization.

References (in Latin): Translation / Transliteration / Transcription

1. The Sustainable Development Goals Report 2017, United Nations, New York, 2017. p. 2.
2. SIPRI 2015: Annals: Armament, disassembly and international security: trans. engl. / Stockholm International Institute for Peace Research, Ukrainian Center for Economic and Political Studies named after O. Razumkov; editor. ukr. L. Shangin. – K.: Zapovit, 2016. pp. 35-44 (in Ukr.)
3. Babichev, N., Borovskiy, Y., 1982. Dictionary of Latin winged words / Under. edited by J. M. Borowski, M., p. 477 (in Rus.)
4. Economic security of Ukraine in conditions of globalization challenges: monograph / for zag. edited by A. A. Mazaraki. – K.: Kyiv National University of Trade and Economics, 2010. p. 718 (in Ukr.)
5. Flissak, C., 2015. European milestones for Ukraine's economic diplomacy diversification Ukraine. Economic Annals-XXI, 5-6, 11-14. (in Ukr.)
6. Tsivaty, V., 2016. Environmental Diplomacy on the Chernobyl disaster: Institutional and International Political Cooperation Context. Scientific Bulletin of Diplomatic Academy of Ukraine. 23, II, ser. "Political science", 128-134 (in Ukr.)
7. Afontsev, S., 2014. the Global economy in search of new growth models. World economy and international relations. 2, 3-12. (in Rus.)
8. Isachenko, T., 2015. Economic diplomacy in the conditions of political crisis. Vestnik St. Petersburg University. 3, 46-64. (in Rus.)
9. Rogozhina, N., 2013. Global environmental security: the position of the developing countries. World economy and international relations, 2, 3-11. (in Rus.)
10. Blaxekjer, L. O., 2016. New Practices and Narratives of Environmental Diplomacy. Available at: <http://www.e-ir.inf>.
11. Cabirol M., 2012. Fabius veut "une diplomatie économique" forte. La Tribune. Available at: <http://www.latribune.fr/19.07.2012>.
12. Carrier G. Economic diplomacy. The diplomat and the market / trans. with FR. – M.: Rosspen, 2003. – 296 p. (in Rus.)
13. Shatalov, B., 2009. Theory and practice of expansionism: Experience of strong powers – M.: Book House "Librokom". – p. 320-322. (in Rus.)
14. Bokhan, A., 2016. Consolidating diplomacy in ecologization of competitive relations // Herald KNTEU. – Vol. 6. – pp. 5-16.
15. Medvedev S., Tomaszow, I., 2010. Concept of global public goods: possibilities and limitations // World economy and international relations, 2, 38-47 (in Rus.)
16. Chumakov, A., 2006. Metaphysics of globalization. Cultural-civilization context: monograph. – M.: "Kanon+", pp. 474-475. (in Rus.)
17. Gensek OON Pan Gi Mun. 2015. Era of new opportunities. Available at: http://dt.ua/POLITICS/194484_.html/18.12.2015.
18. Paris climate conference: success or failure. Available at: www.ng.ru/ng_energiya/12.01.2016.
19. France. Finance. Banks. № 2345783. – Available at: <http://polpred.com/11.10.2017>.
20. Rifkin, J., 2014. The third industrial revolution: How horizontal interactions change the energy, economics and the world / ed. from english. – M.: Al'pina non-fixe. – 410 p. (in Rus.)
21. Switzerland. The electric power industry, 1994627. Available at: polpred.com/new.
22. Nobel laureate S. Alexievich tells about the accident at the Chernobyl nuclear power plant. Available at: inosmi.ru/social/13.04.2016 (in Rus.)
23. The new role of France in the Arctic. № 1926743. Available at: <http://polpred.com/07.09.2016>.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2018; 1(196): 12-19

УДК 330.111.62:33.012.332

JEL classification: P26, H 82, L 33

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/196-1/2>

В. Брановицький, канд. екон. наук, асист.

ORCID iD 0000-0002-4339-2214

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київ

ПОЛІТИКА ВЛАСНОСТІ

Досліджується політика власності в Україні. Зроблено огляд поточної ситуації на державних підприємствах та їх ефективності. Проведено оцінку інституційних змін, продиктованих новим законом про приватизацію державного майна. Наведено заходи для підвищення ефективності управління державною власністю. Розглянуто позитивні аспекти активної приватизації та коло основних ризиків приватизаційного процесу.

Ключові слова: політика власності; приватизація; економічна політика; державна власність.

*З поганими законами і хорошими посадовцями
цілком можна правити країною.
Але якщо посадовці погані,
не допоможуть і найкращі закони
Отто фон Бісмарк*

Постановка проблеми. Майбутня реформа державної власності, на стадії незавершеності процесу роздержавлення, вимагає прийняття нової парадигми політики власності (ownership policy). Очищення держави від тягаря непрацюючого та негенеруючого прибутку власності є безальтернативним шляхом запуску механізму економічних перетворень. Правильно поставлені запитання для визначення цілей реформи є запорукою її успіху. Основні питаннями, які потребують відповіді:

- Для чого Україна володіє державними підприємствами?
- Які результати приватизації хоче отримати держава?
- Яким чином держава має реалізувати свої права власника?
- Як краще реформувати відносини власності заради відокремлення функцій управління та регулятора ринку?
- Які необхідні заходи для підвищення ефективності управління державною власністю?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти процесу приватизації та відносин власності розгля-

даються в роботах В. Гейця [1], О. Беляєва [2], О. Барановського [3], Я. Жаліла [4], В. Мандибури [5], І. Малого [6, 7], О. Пасхавера [8], А. Чухна [9], В. Якубенка [10, 11] та багатьох інших учених-економістів. Аналіз процесів приватизації знаходить відображення у працях зарубіжних авторів, зокрема таких, як: Л. Бельцерович [12], В. Колодко [13], Дж. Стігліц [14], В. Олсон [15], Д. Вудруф (Woodruff, David M.) [16], М. Фрідман [17].

Мета статті. Розглянути приватизацію як механізм економічних перетворень та першочергові заходи для успішної реформи державної власності.

Методологія дослідження. Методологія дослідження політики власності в Україні в цій статті ґрунтується на індуктивному й дедуктивному методі наукового пізнання та на принципах діалектичного, структурно-функціонального та емпіричного підходів, синтезу й аналізу наукової абстракції і формалізації, що власне й буде використано в роботі.

Виклад основного матеріалу. Ситуація на державних підприємствах (ДП) відповідно до офіційних даних Міністерства економічного розвитку й торгівлі України